

SKOLĒNA PERSONĪBAS ATTĪSTĪBA MŪSDIENĀS: TEORĒTISKS APSKATS

Student Personality Development Today: Theoretical Review

Ilga Kolosova

Rezekne Academy of Technologies, Latvia

Abstract. *In the main functions of education in the last century, which indicate the development of children's individuality or the importance of thinking in the educational process, creative thinking and action, it is important that these functions can be developed in a 21st century socialized student. It is important to look for solutions to new methods of adaptation in the educational process and preserving their values. It is also important to recognize that the development of a teaching method is increasingly dependent on students' willingness to learn and develop as a person. Pupil's inclusion in a new school is always associated with a psychological experience, when the pupil's emotional competence must be related to the school's microclimate. The integration of modern students in the educational institution, readiness to participate in social and civic activities, interact with teachers and their adolescents is determined by several external factors, as well as student characteristics, their individuality, physiological, mental and psychological development, emotional ability to socialize. The research includes research of scientific literature, based on existing education systems, performing analytical judgment. Purpose of the research: To identify the development of students' skills during the learning process, for their more successful integration into modern society.*

Keywords: *competences, education, society, support, values in education.*

Ievads

Introduction

Mūsdienu izglītības procesā, notiek pāreja no “zināšanām” uz “darbību”, proti, „mācīties - darot”, kas ietver gan personiskus, gan sabiedriskus aspektus mācību saturā, tādejādi veicina skolēnu individuālos sasniegumus un apzinātu uzvedību mūsdienu sabiedrībā (Kepule & Strode, 2020).

2019.gadā veiktie jauniešu aptaujas dati (Latvijas Bērnu labklājības tīkls, 2019) liecina, ka līdzdarbošanās pilsoniskajās aktivitātēs Latvijā, sastāda tikai 17%, to jauniešu, kas aktīvi iesaistās nevalstisko organizāciju darbībā, 19%, kas

apmeklē jauniešu centrus, 22%, kas tiek iesaistīti jaunatnes organizācijās un 24% jauniešu, kas piedalās dažādos projektos. Savukārt I. Kaniņa (2020) norāda, ka skolēniem jāveido draudzīgie mehānismi arī ārpus izglītības iestādes, kas motivētu un sekmētu skolēnus līdzdarboties sabiedrībā.

Krievu zinātnieki – B. Kolmakova, D. Šalkovs un O. Barišņikova (2020) atzīmē, ka ikviena skolēna emocionālās attīstības pamatfaktors ir izglītības iestādes audzināšanas darbība, kuras viens no galvenajiem uzdevumiem ir indivīda nepārtrauktas garīgās un morālās attīstības sistēmas veidošana.

Pētījums veikts maģistra darba “Vērtību maiņa sociālā atbalsta jomā, skolēniem ārpus klases nodarbībās dienesta viesnīcā” un FLPP projekta, „Izglītības vērtību transformācija sociālas kopienas kultūras un ekonomiskajai izaugsmei (IzVeTSKKEI)” Nr.lzp-202011-0178 ietvaros ar mērķi apzināt skolēnu vispārīgo prasmju attīstību mācību procesa laikā, viņu līdzdalībai mūsdienu sabiedrībā.

Darbā ietverta zinātniskās literatūras izpēte, pamatojoties uz jau esošām izglītības sistēmām, veicot pilotpētījuma intervijas analīzi.

Aktuālās izglītības tendences un perspektīvas 21. gadsimtā ***Current educational trends and perspectives in the 21st century***

Pēdējo gadu Starptautiskie pētījumi OECD (Trends shaping education, 2019) darba tirgū liecina, ka nākotnē indivīdi arvien biežāk mainīs savu nodarbošanos un darba vietu, tāpat mainīsies jau ierasto darbu saturs un darba procesi. Jau pašlaik viens nodarbinātais Eiropā savas dzīves laikā vidēji strādā vairāk kā 10 dažādās darba vietās (Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam, 2020).

Pētījumi liecina, ka mūsdienu jaunatnei tuvākajā nākotnē tiks uzticēts veikt darbus, kādu vēl līdz šim nav bijis. Tāpēc skolēnu sagatavotības procesā veiksmīgai līdzdalībai sabiedrībā svarīgi pievērst uzmanību tam, lai viņi spētu izvēlēties agrāk nebijušus risinājumus, jo sekmīgai personiskajai un profesionālajai darbībai īpaši pieprasītas ir sociālās prasmes, spēja kritiski izvērtēt informāciju, izmantot zināšanas, vēlme un prasme pilnveidoties mūža garumā. Visu minēto faktoru kontekstā iespējams apgalvot, ka izglītībai ir neatsverama nozīme sabiedrības turpmākajā attīstībā (Oliņa, Namsone, & France, 2018).

Latvijas Izglītības attīstības centrs, Līdsas Attīstības izglītības centrs (*Leed DEC*-Apvienotā Karaliste) un Mondo (Igaunija) ir izstrādājuši projektu “Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos”. Projektā iesaistītie pedagogi akcentē nepieciešamību globālo izglītību saistīt ar tradicionālo mācību procesu skolā. Pedagogam ir nozīmīgi ieraudzīt arī attīstības tematikas saistību ar citām, viņam labāk zināmām izglītības dimensijām – vērtībizglītību, pilsonisko izglītību, starpkultūru izglītību, kritiskās domāšanas prasmēm u.c. (IAC, 2015).

ASV veiktie pētījumi liecina, ka 21. gadsimta darbaspēks ļoti atšķiras no priekšteču darbaspēka. Pieaugot automatizācijai un tehnoloģijām, darba devējiem tiek izvirzītas paaugstinātas prasības, tāpēc jauno darbinieku paaudzei jābūt prasmēm, kas papildina visas inovatīvās prasības (Hāršbārģs, 2016).

Patlaban, liela daļa skolēnu ir nesapratnē, ko iesākt nākotnē, kā sevi pozicionēt.

Mūsdienās, skolēnu integrēšanu mācību iestādēs, gatavību līdzdarboties sabiedriskās un pilsoniskās aktivitātēs, mijiedarboties ar skolotājiem un saviem vienaudžiem, nosaka vairāki faktori: skolēna rakstura īpašības, viņu individualitāte, fizioloģiskā, garīga un psiholoģiskā attīstība, emocionālas spējas socializēties. Ņemot vērā faktu, ka jaunieši tiek uzskatīti par aktīvāko sabiedrības daļu, Latvijas Bērnu labklājības tīkla veikto pētījumu dati liecina, ka ir tikai dažas aktivitātes, kurās iesaistās vairāk nekā puse skolēnu, kur pārējie izvēlas palikt novērotāja statusā (Latvijas Bērnu labklājības tīkls, 2019).

A. Gonzalez (Fernandez Gonzalez, 2019a) norāda, ka skolēnu personības audzināšanai un jaunām adaptācijas metodēm izglītības procesā tiek izmantotas vairākas pieejas un inovatīvi risinājumi.

Skolēni un skolotāji vidusskolas klasēs saskaras ar ievērojamām mācīšanas un mācīšanās problēmām, gatavojoties pēc vidusskolas pabeigšanas izglītībai un nākotnes karjerai. Tāpat atzīmējams, ka dažāda veida sagatavošanās sniedzas daudz tālāk, kā vien satura zināšanu apguvi. Partnerattiecības 21.gs. nosaka, ka mūsdienās mācīšanās ietvarā ietver mācīšanās un inovācijas prasmes, kuras tiek definētas kā mācīšanās un inovācijas prasmes, kas savukārt virzītas uz radošumu un inovāciju, kritisku domāšanu un problēmu risināšanu, komunikāciju un sadarbību.

Tādā veidā varam secināt, ka mūsdienu jaunatnei, tuvākajā nākotnē tiks uzticēts veikt darbus, kādu vēl līdz šim nav bijis, tāpēc mācību procesa standartiem ir jāatbilst 21.gs. prasmēm, jo tiem ir noteicošā loma skolēna dzīvē.

Saskaņā uz mūsdienu izglītības tendencēm un perspektīvām, nākotnes sabiedrība būs spējīga reaģēt uz dažādiem izaicinājumiem.

Skolēnu iesaistīšanās mācībās ietekmējošie faktori *Factors influencing student involvement in learning*

Mācības, ir kā ceļš no nesaprašanas uz saprašanu, no nevarēšanas uz varēšanu, no nespējas uz spēju un tikai skolēna pašiniciatīva šajā procesā sekmē viņa veiksmīgu attīstību.

I. Žogla (2017) ir pārliecināta, ka mācību individuālās izzīņas mērķis ir izmainīt un bagātināt skolēna personību. Viņa arī norāda, ka mācību procesa centrā ir mācību priekšmets, kas didaktisko procesu pakļauj priekšmeta loģikai un ir visbiežāk sastopams kā sašaurināta didaktisko likumību izpratne, respektējot programmas prasības un tādējādi uzrādot normatīvā pedagoģiskā procesa pazīmes (Kalniņa, 2019).

Mācību procesā nav nošķirama skolēna atbildība mācīties un pilnveidoties, jo pareiza un atbildīga pieeja, lielā mērā būs atkarīga no sasniedzamā rezultāta, ko skolēns vēlas iegūt un kādiem mērķiem ir tendēts (Kyeongheui, 2013).

H. Hodsons (2018) uzskata, ka aizstāvība uz rīcību orientēta un uz jautājumiem balstīta mācību programma, ir kā atslēga zinātniskās prasmes atjaunošanai un aktivizēšanai, lai palielinātu skolēnu sniegumu valsts un starptautiskā mērogā (Hodsons, 2018).

B. Džonsons savos darbos norāda, ka neatkarīgi no tā, cik smagi skolotāji strādā, lai padarītu stundu saistošu un interesantu, joprojām ir vērojama pasīva darbība un skolēnu intereses trūkums. Risinājums ir vienkāršs - nepieciešams palielināt skolēnu iesaistīšanās un skolēnu aktivitāte, tāpēc skolotājam, priekšplānā jāizvirza skolēnu zināšanas un prasmes, kura tiktu pielietotas praktiski rīkojoties. Skolotājs, ir virzītājs, kas ar savu pieredzi padara stundu saistošu, ka skolēnam būs grūti nepiedalīties (Jonson, 2013). Visnotaļ skaidri jāapzinās līdzekļi, veidi, nepieciešamās personības kvalitātes un ietekmējošie faktori, kas dzīvojot šodienas dinamiskajā sabiedrībā, varētu sekmēt efektīvāku virzību uz nosprausto mērķi, pašapliecināšanos, kā arī skolēnu iesaistīšanos mācībās. Atbildīga attieksme pret mācībām, sekmē individuālo spēju attīstīšanu paša dzīves vadīšanai, globālās sabiedrības dzīves kontekstā (Danilāne & Ļubkina, 2006).

Pētījuma rezultāti sniedz nozīmīgu atziņu situācijā, kad Latvijas skolās tiek uzsākta sociāli emocionālās mācīšanās pieeja, būtiski ir uzsvērta vispārējā skolas klimata nozīme sociālās un emocionālās kompetences attīstībā (Fernandez Gonzalez, 2019b).

Pēdējos gados, pasaulē, ir veikti daudzi pētījumi, kas koncentrējas uz to faktoru noteikšanu, kas nodrošina veiksmīgu tehnoloģiju integrāciju mācību stundās, gan ārpus stundu laikā. Tiek pieņemts, ka tie paši faktori ietekmē līmeni tehnoloģiju izmantošanas procesos, pārvietojot mācības no skolas uz tiešsaistes formātu un mācīšanās kvalitāti abos formātos (Duraku & Hoxha, 2020).

Zinātniskās literatūras analīze ļauj secināt, ka skolēna personības veidošanās procesā svarīgi ir skolēna iesaistīšanās mācībās ietekmējošie faktori, tādi kā izglītības apguves process, personiskā attieksme un līdzdalība, tādā veidā radot viņu politisku piederību valstij.

Mācīšanās un caurviju prasmes jaunajā gadsimtā *Learning and transversal skills in the new century*

Mācīšanās ir personības audzināšanas līdzeklis, jo, mācoties, cilvēks audzina raksturu, pārliecību par savām spējām, savu veiksmju un neveiksmju cēloņu analizēšanu. Z. Anspoka (2014) norāda, ka orientētiem uz panākumiem skolēniem ir lielāka izturība, tie ātrāk tiek galā ar neveiksmēm vai grūtībām. Orientācija uz panākumiem noteikti sekmēs labas sekmes mācībās, motivēs darboties ne tikai skolā, bet arī ārpus tās, kā arī līdzdarboties citās aktivitātēs un uzņemties atbildību vai līderību.

I. Arāja (2015), izstrādājot metodes un paņēmienus izglītības jomā, atzīmē, ka mācīšanās ir process, kurā cilvēks pieredzes rezultātā maina savu uzvedību, kā arī nodrošina uzticēšanos un sapratni starp pedagogu un skolēnu, sekmē skolēna motivāciju, atbildību īstenot atbalsta sniegšanu skolēniem pedagoģiskajā procesā.

Tradicionālās pieejas, kurās saturs ir ievietots mācīšanās sākumā, nespēj nodrošināt skolēnus ar prasībām, kas ir dominējošas pašreizējā pasaulē. Izglītības iestāde, kas mudina izglītojamos uzņemties vadību par savām zināšanām, kontekstā nodrošina dziļāku pasaules izpratni, kas viņiem nepieciešama, lai izmantotu dzīves sniegtās iespējas. Digitālais laikmets ir nodrošinājis mums perfektu atbalsta platformu, kā atspēriena punktu tam, lai uzsāktu un turpinātu attīstību un virzību.

Skola 2030 mājas lapā tiek norādīts, ka mācību saturu veido ne tikai zināšanas un pamatprasmes mācību jomā, bet arī caurviju prasmes un tikumi (Skola, 2030).

Caurviju prasmes ietver sevī:

- kritiskā domāšana un problēmrisināšana - spēja izvērtēt, izanalizēt informāciju, pieņemt lēmumus, rast izejas no problēmsituācijām;
- jaunrade un uzņēmējspēja - jauno ideju, procesu rašana, spēja to realizēt un īstenot;
- pašvadīta mācīšanās - prasme apgūt mācību priekšmeta saturu, gan vēlme to mācīties;
- sadarbība - nozīmē sadarbošanos ar citiem, lai sasniegtu savus un kopīgus mērķus, uzklausīt citu viedokli, padomus, izrādīt empātiju, komandā būt aktīvam un sniegt savu ieguldījumu, spēt panākt kompromisu;
- pilsoniskā līdzdalība - prasme ietekmēt un izmainīt situāciju sabiedrībā, kolektīvā, solidāra atbildības prasmes;
- digitālā prasme- jauno tehnoloģiju gudra un atbildīga lietošana un nekaitīga komunikēšanas tajās (VISC, 2019).

Z. Oliņa (2018) veiktajā pētījumā saistībā ar skolēna kompetencēm un prasmēm apkopoja 21.gadsimta prasmes, kuras tika modelētas Pasaules ekonomikas forumā World Economic Forum (2015). Modelis skatāms 1. attēlā.

PRATĪBAS (foundational literacies)	KOMPETENCES (competencies)	IERADUMI (character qualities)
lieto pamatprasmes ikdienas situācijās	risina kompleksas problēmas	darbojas mainīgā vidē
Lasītprasme	Kritiskā domāšana/ problēmrisināšana	Zinātkāre
Matemātiskā pratība	Radošums	Iniciatīva
Dabaszinātniskā izpratība	Komunikācija	Neatmaidība
Digitālā pratība	Sadarbība	Piemērošanās spēja
Finanšu pratība		Līderība
Kultūras un pilsoniskā pratība		Sociālā un kultūras apzināšanās

1.attēls. *Pasaules ekonomikas foruma 21.gadsimta prasmju modelis (Oliņa et al., 2018, 25)*

Figure 1 World Economic Forum 21st century skills model (Oliņa et al., 2018, 25)

Varam secināt, ka personības attīstībā nepieciešams pilnveidot caurviju jeb vispārīgās prasmes, kuras nepieciešamas ne vien skolā, bet ikvienam daudzveidīgās dzīves situācijās, un to pēctecīgai un sistemātiskai attīstīšanai ikdienā. Pilnveidotam mācību saturam patlaban veltīta pastiprināta uzmanība, tās mērķtiecīgi integrējot vispārējās izglītības mācību saturā.

Mācīšanas un mācīšanās procesa organizācija

Organization of teaching and learning process

Mācīšanās ir jaunas izpratnes, zināšanu, uzvedības, prasmju, vērtību, attieksmes un izvēles iegūšanas process. Turklāt skolotāja profesionālā meistarība, mērķtiecīga pedagoģiskā pieeja, mācību organizācijas forma, mācību metožu un paņēmienu izvēle ir izšķiroša, lai panāktu skolēnu gatavību pieņemt un demokrātiskā sabiedrībā īstenotu sociāli atbildīgus lēmumus personiskajā, profesionālajā un sabiedriskajā dzīvē.

Pamatojoties uz B. Hoskinsa un U. Fredriksons (Hoskins & Fredriksson, 2008) teorijām, mūsdienu izglītības procesā vairs nav tradicionāla zināšanu nodošana jaunajai paaudzei, jo tas ir process, kurā skolēns attīsta savas spējas attiecināt uz nezināmām dzīves situācijām. Ir svarīgi skolēnā, attīstīt kompetenci, kā mācīšanas rezultāta kompleksu. Šī brīža mācīšanas sākas tad, kad skolēns analizē, sintezē, salīdzina ar mērķi iegūt jaunas zināšanas un universālas prasmes, kuras varēs turpmāk izmantot visu dzīvi (Oliņa, 2018). Efektīva mācību darbība tiek veikta, kad ir nodrošināts līdzsvars starp zināmo un nezināmo, moderno un tradicionālo, jauno un veco. Mācību organizācijas formu definē kā skolotāja organizētu skolēnu izzīņas un mācību darbību, kas tiek pielāgota dažādiem apstākļiem, piem., klasē, brīvā dabā utt.

Mācīšanas un mācīšanās procesa organizācija tiek tendēta uz to, lai skolēns attīsta savas spējas un savu attieksmi pret nezināmām dzīves situācijām.

Skolēnu intervijas rezultātu analīze

Analysis of student interview results

Lai noskaidrotu skolēnu redzējumu savas personības attīstībā, svarīga ir skolotāja loma šajā procesā, kurš nodarbojas ar skolēniem ārpus klases nodarbībās. Tāpēc tika veikts pilotpētījums - intervijas veidā. Tajā piedalījās seši

12. klašu audzēkņi, kuri dzīvoja dienesta viesnīcā laikā, kad notika sagatavošanās eksāmeniem, turklāt skolēnu mācību procesu skāra COVID -19 pandēmija.

Skolēniem piedāvāts atbildēt uz interesējošu jautājumu “*Kādu atbalstu Jūs sagaidātu no skolotāja, kurš tiktu nodarbināts ārpus klases nodarbībās dienesta viesnīcā?*”

Iegūtas atbildes, kuras iegūtas no skolēniem bija sekojošas:

Brīvības izvēle

- .. vecāko klašu audzēkņiem skolotājs nav nepieciešams, jo skolēni jau ir patstāvīgi, radoši, spējīgi paši par sevi atbildēt, rast atbildes uz sevis interesējošiem jautājumiem;*
- .. skolotāja loma ir kontrolēt manu dzīvi, bet esmu jau patstāvīgs, pilngadīgs un zinu pats, kas man ir svarīgs, kas ir mazsvarīgs;*
- .. sagatavošanās eksāmeniem, skolotājs vairs nav vajadzīgs, jo katram skolēnam ir savas mācīšanas metodes un attieksme pret to;*
- .. skolotāja darbam jābūt neuzstājīgam, lai paši skolēni varētu izvēlēties ko un kad darīt, lai būtu brīvība arī savam laikam, draugiem, interesēm.*

Saliedētība un kontrole

- .. skolēniem, kuri uzsāks dzīvošanu dienesta viesnīcā, noteikti būs nepieciešams skolotāja atbalsts, lai saliedētu kolektīvu, tas varētu būt sadraudzēšanās pasākumi, kopējie kino vakari, spēles, vakariņu gatavošana, kas noteikti būtu interesanti un radoši;*
- .. man nepatīktu, ja man ‘uzbāztos’ ar kādam aktivitātēm, kurās nevēlos piedalīties, bet dzīvojot dienesta viesnīcā noteikti to vajag, jo tad nebūs kontroles;*
- .. man būtu svarīgi, lai skolotājs spētu radīt drošības sajūtu un saliedētību dienesta viesnīcā, jo skolēni ir dažādi. Viņš atbild par skolēnu drošību, tāpēc ir svarīgi ieklausīties ko drīkst, ko nē, lai nepieļautu kļūdas, par kurām jaunieši nevar iedomāties, tāpēc kontrolei ir jābūt, pretējā gadījumā skolēni var izvēlēties citu nekontrolējamo ceļu.*

Norāde uz iespējam

- .. skolēnus vajag iepazīstināt, kādas iespējas dod skolēniem pilsēta - interešu izglītība, draugu pulciņi, sporta aktivitātes, deju nodarbības, muzikālas iespējas, piedalīšanās mazo uzņēmējspēju projektos, tad noteikti būtu interesanti dzīvot dienesta viesnīcā;*
- .. nepieciešams, lai skolotājs audzina skolēnos patstāvību, domāt radoši, pieņemt lēmumus un atbildēt par savu rīcību, rast atbildes uz jautājumiem;*
- .. mācīties kopā ar skolotāju?, nē, to tik nē! Negribētu pēc skolas vēl kopā ar skolotāju sēdēt un pildīt mājas darbus. Skolotājam jābūt tādām, kā draugam, psihologam, kurš var uzklaut, sadzirdēt un spēt palīdzēt atrast atbildes, lai uzmundrināt emocionālo stāvokli. Arī motivēt darboties un nepadoties;*
- .. ir svarīgi, lai visi skolēni justos piederīgi tur, kur viņi pavada savu brīvo laiku ārpus skolās.*

Pilotpētījuma rezultāts norāda, ka skolēniem svarīga viņu personiskā brīvība uzņemties atbildību par savu mācīšanās procesu un pastāvīgumu darboties tajā individuāli. Z. Anspoka (2014) norāda: ja skolēns ir spiests mācīties, nezinot, kā

to labāk un pareizāk izdarīt, viņam pakāpeniski veidojas negatīva attieksme pret mācīšanās procesu, mācīšanos viņš var neuztver kā jēgpilnu darbību.

Nākotnes pētījumos būtu svarīgi pārbaudīt, kādus sociālā atbalsta veidus vēlas sagaidīt skolēni atbilstoši 21. gadsimta prasmēm, lai būtu motivēti līdzdarboties sabiedrības labā un kādas vērtību likumsakarības var ietekmēt skolēnus mācīties darot.

Aptaujas rezultātā skolēnu sniegtās atbildes liecina, ka skolēni, kas mācās pēdējās vidusskolas klasēs, sevi pozicionē kā patstāvīgus cilvēkus, kuriem skolotāja atbalsts nepieciešams tikai minimālā līmenī. Skolēniem ir ļoti svarīga viņu personiskā brīvība uzņemties atbildību par savu mācīšanās procesu un pastāvīgumu darboties tajā individuāli.

Secinājumi **Conclusions**

Cilvēka attīstība ietver sevī personības attīstību. Pusaudžu vecumam raksturīgās attīstības īpatnības izpaužas indivīda uzvedībā, attiecībās ar līdzcilvēkiem, attieksmē. Izglītības process ietver gan personiskus, gan sabiedriskus aspektus mācību saturā, veicinot skolēnu individuālos sasniegumus un apzinātu uzvedību mūsdienu sabiedrībā.

Mūsdienu jaunatnei, tuvākajā nākotnē tiks uzticēts veikt darbus kādu vēl līdz šim nav bijis, tāpēc mācību standartiem ir jāatbilst 21. gs. prasmēm, jo tiem ir noteicošā loma skolēna dzīvē un viņa personības attīstībā. Nākotnes sabiedrībai jābūt spējīgai reaģēt uz dažādiem izaicinājumiem. Saskaņā uz mūsdienu izglītības tendencēm un perspektīvām, nākotnes sabiedrība būs spējīga reaģēt uz dažādiem izaicinājumiem.

Zinātniskās literatūras analīze ļauj secināt, ka skolēna personības veidošanās procesā svarīgi ir skolēna iesaistīšanās mācībās ietekmējošie faktori, tādi kā izglītības apguves process, personiskā attieksme un līdzdalība, tādā veidā radot viņu politisku piederību valstij.

Personības attīstībā nepieciešams pilnveidot caurviju jeb vispārīgās prasmes, kuras nepieciešamas ne vien skolā, bet ikvienam daudzveidīgās dzīves situācijās, un to pēctecīgai un sistemātiskai attīstīšanai ikdienā. Pilnveidotam mācību saturam patlaban veltīta pastiprināta uzmanība, tās mērķtiecīgi integrējot vispārējās izglītības mācību saturā.

Mācīšanas un mācīšanās procesa organizācija tiek tendēta uz to, lai skolēns attīsta savas spējas un savu attieksmi pret nezināmām dzīves situācijām.

Intervijā, kas tika veikta dienesta viesnīcā, skolēnu sniegtās atbildes liecina, ka skolēni, kas mācās pēdējās vidusskolas klasēs sevi pozicionē, kā patstāvīgus cilvēkus, kuriem skolotāja atbalsts nepieciešams tikai minimālā līmenī. Skolēniem ir ļoti svarīga viņu personiskā brīvība uzņemties atbildību par savu mācīšanās procesu un pastāvīgumu darboties tajā individuāli.

Summary

The development of a person's personality today shows that the student's own attitude and peculiarities of development are important, because they are inseparable from the student's behavior and surrounding influences.

As the educational process is closely linked to personal and societal aspects that are integrated into the curriculum, it results in the development of individual achievement and conscious behavior in today's society.

The 21st century is setting new and unprecedented standards for learning, as trends and demand in the labor market are changing rapidly, so students need skills that they will be able to apply in the future when starting their careers. An educational institution that encourages learners to take the lead in their knowledge provides a deeper understanding of the world that they need to take advantage of life.

The analysis of the scientific literature allows to conclude that the factors influencing the student's involvement in learning, such as the educational process, personal attitude and participation, are important in the process of student formation, thus creating their political affiliation with the state.

In the development of personality, it is necessary to improve the general skills, which are necessary not only in school, but for everyone in various life situations, and for their successive and systematic development in everyday life. Increased attention is currently being paid to improved curricula by purposefully integrating them into general education curricula.

The organization of the teaching and learning process tends to develop the student's abilities and attitudes towards unknown life situations.

In the development of personality, it is necessary to improve the general skills, which are necessary not only at school, but also for their successive and systematic development on a daily basis.

The survey data show that students in the last secondary school positions themselves as independent people who need only a minimal level of teacher support. In addition, their personal freedom to take responsibility for their own learning process and to act individually in it is important.

Acknowledgement

Raksts izstrādāts FLPP projekta „Izglītības vērtību transformācija sociālas kopienas kultūras un ekonomiskajai izaugsmei (IzVeTSKKEI)” Nr. Izp-202011-0178 ietvaros.

Literatūra References

- Anspoka, Z. (2014). Tradicionālais un inovatīvais mūsdienu pedagoģiskajā procesā: dažas problēmas un risinājumi. *Sabiedrība. Integrācija. Izglītība. Starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums*.
- Arāja, I. (2015). Metodes un paņēmieni izglītības darbā. Retrieved from https://www.izm.gov.lv/images/Erasmus/konference/I_Araja_Metodes.pdf
- Eiduka, D. (2019). Latvijas Bērnu labklājības tīkls. *Jauniešu labbūtība Baltijas valstīs: pētījuma kopsavilkums*. Retrieved from <https://www.izm.gov.lv/lv/media/2194/download>
- Fernandez Gonzalez, M. J. (2019a). Rakstura un tikumiskās audzināšanas kultūrvēsturiskā izpēte Latvijā un pasaulē, 16. DOI: <http://dx.doi.org/10.22364/rtal>
- Fernandez Gonzalez, M. J. (2019b). Skolēnu morālā audzināšana Latvijas skolās: vecāku, skolotāju, topošo skolotāju un skolu un izglītības pārvaldes vadītāju viedokļi. Populārzinātniskais pētījuma ziņojums, 13-15.
Pieejams: http://blogi.lu.lv/manuels/files/2019/04/Ziņojums_Skolēnu-morālā-audzināšana-Latvijas-skolās.pdf
- Hoskins, B., & Fredriksson, U. (2008). Learning to learn: What is it and can it be measured? *JRC Scientific and Technical Reports*. Retrieved from https://scholar.google.co.uk/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=x16JJAsAAAJ&citation_for_view=x16JJAsAAAJ:2osOgNQ5qMEC
- IZM. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam (2020). *Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai*. Retrieved from

- https://www.izm.gov.lv/sites/izm/files/iap2027_projekta_versija_apsriesana_16072020_1_2.pdf
- Jonson, B. (2013). *How Do We Know When Students Are Engaged?* Retrieved from <https://www.edutopia.org/blog/student-engagement-definition-ben-johnson>
- Kaniņa, I. (2020). Promotion of youth involvement for early school leaving prevention. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume IV, May 22th-23th*, 243-253. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2020vol4.4958>
- Kalniņa, D. (2019). *Novitātes pedagoģijā profesionālās izglītības skolotājiem. Mūsdienu skolotājs, mūsdienu skolā*. Retrieved from <https://profizgl.lu.lv/mod/book/view.php?id=12113&chapterid=2689>
- Kepule, I., & Strode, A. (2020). A Process-Oriented Model For The Formation Of Self-Expression Skills In Teaching Music To Pupils Of The Primary Education Stage. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume V*, 684-693. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2020vol5.5174>
- Kyeongheui, K. (2013). *Teaching Approaches and Student Involvement in Learning to Write: Gap between Korean Students' Expectations and Teaching Approaches*. SAGE Open 3. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244013490702>
- Latvijas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam* (2010). Retrieved from <https://www.varam.gov.lv/lv/latvijas-ilgtspējīgas-attīstības-stratēģiju-līdz-2030gadam-latvija2030>
- Laar, A., & Deursen, A. (2020). *Determinants of 21st-Century Skills and 21st-Century Digital Skills for Workers: A Systematic Literature Review*. DOI: <https://doi.org/10.1177/2158244019900176>
- Oliņa, Z., Namsone, D., & France, D. (2018). Kolektīva monologs. Kompetence, kā komplekss skolēna mācīšanās rezultāts. *Mācīšanās Lietpratībai*. DOI: <https://doi.org/10.22364/ml.2018.1>
- Žogla, I. (2017). Pedagogical and Educational Sciences: competing traditions in the study of education in Latvia in: G. Whitty & J. Furlong (Eds.), *Knowledge and the Study or Education: an international exploration. Oxford Studies in Comparative Education*, vol. 27, No. 1.